

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Інститут журналістики

Сковронська Ірина Юріївна

УДК 811.161.2'373.7+070 (09)(71+73)"1991-2001"

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТАЛИХ
СЛОВОСПЛУК ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО ХАРАКТЕРУ У ПРЕСІ
УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ США І КАНАДИ (1991-2000 РР.)

Спеціальність 10.01.08 – журналістика

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2003

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі української мови, юридичного документознавства і риторики Львівського інституту внутрішніх справ.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
Токарська Антоніна Семенівна,
завідувач кафедри української мови, юридичного документознавства і риторики Львівського інституту внутрішніх справ.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Іванов Валерій Феліксович,
завідувач кафедри організації масовоінформаційної діяльності
Інституту журналістики Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

доктор філологічних наук, професор
Демченко Володимир Дмитрович,
завідувач кафедри журналістики
Дніпропетровського національного університету.

Провідна установа: Українська академія друкарства імені Івана Федорова, кафедра видавничої справи і редагування (Міністерство освіти і науки України)

Захист дисертації відбудеться “11” червня 2003 р. о 16 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.34 Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 04119, м. Київ–119, вул. Мельникова, 36/1, Інститут журналістики.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, вул. Володимирська, 58).

Автореферат розіслано “7” травня 2003р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради,

доктор філологічних наук,

професор

Н. М. Сидоренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

На етапі побудови правової суверенної держави Україна все більшого значення набувають процеси, що відбуваються не лише у суспільному житті держави, але й поза її межами. Стрімкі зміни в розвитку нації, які безпосередньо спостерігаються в етнокультурній палітрі країни, певним чином впливають і на суспільно-політичні процеси на іноетнічних територіях, там, де українці становлять значний прошарок серед корінного населення. Не пориваючи зв'язків з етнічною батьківщиною, насамперед через засоби масової інформації, щонайбільше через періодичні видання, українці мають змогу відчувати постійний зв'язок з рідною країною, її культурою і традиціями. Водночас зацікавленість процесами розвитку сучасної української літературної мови, яка репрезентує самосвідомість народу і є чинником етнокультурного розвитку, ґрунтується на потребі вивчення, аналізу та еволюції особливостей функціонування мови преси української діаспори на північноамериканському континенті в останні десять років – з 1991 до 2001 року.

Актуальність дисертаційного дослідження полягає у тому, що мова газет та журналів української діаспори США і Канади, зокрема образний її пласт – фразеологічні одиниці*, до цього часу була недостатньо вивченою. Між тим фразеологізми у мові представників діаспори є знаковими щодо їх ментальності. Сталі одиниці з огляду на свою природу якнайповніше відображають специфіку життєдіяльності суспільного організму, вербаль-ного способу мислення носіїв мови, сприяють комунікативним процесам через притаманну їм особливість у сконденсовано “готовій” формі впливати на рецептивно-продуктивні процеси обміну інформацією.

Потреба дисертаційного дослідження визначається необхідністю створення на фразеологічному рівні цілісної системи періодичної преси української діаспори для визначення шляхів і способів реконструювання арсеналу лексико-фразеологічних засобів у свідомості мовців поза межами України. Завдання збереження української мови в іномовному лінгвокультурному середовищі, актуалізація і вирішення закономірностей функціонування та розвитку мови на усіх її стратифікаційних рівнях визначають наукову потребу вивчення теми. Не менш актуальними є процеси збагачення української літературної мови на сучасному етапі, а

також збереження її літературних норм у періодичній пресі в Україні та поза її межами.

Оскільки ефективність впливу ЗМІ на свідомість та самосвідомість з огляду на сучасні обставини становить особливий об'єкт зацікавлення, то з цією метою вкрай необхідним є вивчення засобів досягнення цього впливу, зокрема мовних. Лише таким чином можна відтворити рівень ефективності взаємодії діаспорної преси із етнічною самосвідомістю читачів північно-американського континенту і довести потребу підтримки періодичної преси поза межами України.

---

* Фразеологічні одиниці - ФО

Зв'язок роботи з науковими проблемами і темами. Дисертація виконана в рамках наукової теми “Сучасний стан функціонування української мови: комунікативний, когнітивний та прагматичний аспекти”, яка розробляється кафедрою української мови, юридичного документо-ведення і риторики Львівського інституту внутрішніх справ.

Мета і завдання дослідження обумовлені потребою вивчити і описати особливості функціонування сталих словосполук фразеологічного характеру* у мові преси української діаспори на північноамериканському континенті у період з 1991 до 2001 року, звернувши увагу на процеси етнокультурного розвитку, їх відображення засобами мови у важливий для України період суспільно-політичних змін. Наукової оцінки і ґрунтовного аналізу мови періодики української діаспори, зокрема її найвизначальнішого у функціонуванні фразеологічного складу, потребуємо й тому, що це мовлення, як і вся історія еміграції, позначене стрімкими трансформаціями, з одного боку, і стабільністю існування українців як спільноти у цих країнах, з іншого.

Мета дослідження зумовлюється вирішенням ряду **завдань**, зокрема:

виявити закономірності еволюції української мови в українсько-англійській періодичній пресі; вивчити ступінь етнонаціональної спорідненості ССФХ і ФО та їх вплив на формування національної свідомості читачів, поширення відомостей про національно-культурні традиції та звичаї українців, їх внесок у розвиток світової культури; з'ясувати функціонально-семантичний статус сталих одиниць фразеологічного характеру в еміграційній періодичній пресі США і Канади в зазначений період;

встановити кількісні та якісні особливості використання фразеологічних засобів у мові української еміграційної преси;

окреслити дистрибутивні поля найуживаніших лексем у складі ССФХ ;

проаналізувати тематичну неоднорідність ССФХ, наявних у мові української та українсько-англійської періодичної преси США і Канади;

визначити фразеологічні доміанти у двомовній періодиці на північно-американському континенті;

виявити частотність використання ССФХ та ФО у журналістському тексті;

виокремити трансформаційні прийоми використання ССФХ в українському та двомовному українсько-англійському газетному тексті у періодиці діаспори США і Канади;

дослідити ознаки “деструктивної” дії ССФХ у газетному мовленні;

ураховуючи семантичні особливості ССФХ і ФО, їх тематичні характеристики, започаткувати роботу над формуванням словника актуалізованих у пресі сталих словосполук.

Об'єкт дослідження – газети “Свобода”, “Українські вісті”, “Сівач”, “Гомін України”, “Америка”, “Народна воля”, а також журнал “Наше життя”. Вибір таких видань зумовлений, насамперед,

---

* Сталі словосполучення фразеологічного характеру - ССФХ

тривалістю виходу, високим рівнем тиражування, майстерністю подачі матеріалів, культурою та оперативністю інформування про події в Україні та поза її межами, тематичною різноманітністю публікацій.

Хронологічні межі дослідження – 1991-2001 рр. – зумовлені кардинальними змінами у громадсько-політичному житті України та реакцією на неї етнічної спільноти у США і Канаді в зазначений період. Якнайповніше ця реакція знайшла свій вияв у вербальному вимірі. Саме друковане слово допомагало українцям діаспори зберігати відчуття причетності до важливих історичних подій і сформувати етнічну спільноту поза межами України.

Предмет дослідження. Словосполуки (загальною кількістю понад 2950 одиниць), які вже вийшли за межі вільного сполучення слів і до певної міри набули ознак сталості, певного експресивного забарвлення, проте ще не є стійкими (“*стійкий* - 1.Здатний твердо стояти..., тривкий. 2. Який довго зберігає і виявляє свої властивості, не піддається руйнуванню”)¹ їх не фіксують фразеологічні словники, а тому вони ще не є

фразеологізмами. Проте ці словосполуки активно функціонують у мові газет і журналів, зокрема у мові преси діаспори. Надалі викорис-товуватимемо робочу назву *сталі словосполуки фразеологічного характеру (ССФХ)*, оскільки жоден із термінів (*ідіома* (Ю. Шерех, Г. Удовиченко), *фразема* (М. Демський, В. Лавер, М. Алефіренко), *фразеологізм* (Л. Скрипник, В. Ужченко, Л. Авксентьєв, М. Алефіренко)) не охоплює функціональних ознак і природи цих словосполук. Одностайності в усталені терміна на позначення сталої сполуки, яка є породженням мови преси, немає. Тому в роботі ужиті терміни *фразеологізм* і *фразеологічна одиниця*, як такі, що мають міцні традиції використання у фразеології. Аналіз використання в українській еміграційній пресі ССФХ та ФО здійснюється крізь призму етнолінгвістики як знакового коду національної свідомості, як складової частини мовної картини світу.

Методологічною основою для проблемно-тематичного й типологічного аналізу еміграційної преси США і Канади, редакційно-видавничих характеристик, дослідження тексту як об’єкта журналістської науки послужили праці сучасних теоретиків української журналістики – В. Здоровеги², В. Іванова³, І.Крупського⁴, А. Москаленка⁵, Г. Почепцова⁶, В.Різуна⁷, М.Феллера⁸, Б. Чернякова⁹, В. Шкляра¹⁰ та ін.

¹ Новий тлумачний словник української мови / Уклад.: Яременко В., Сліпушко О. / У 4-х т. – К., 2001. – Т. 4. – С. 399.

² Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості. – Львів, 2000. – 184 с.

³ Іванов В. Соціологія масової комунікації. – К., 1999. – 211 с.

⁴ Крупський І. Українська газета як художньо – поліграфічний феномен: історія, сучасний стан, перспективи розвитку. – Львів, 1994. – 101 с.

⁵ Москаленко А. Теорія журналістики. – К., 2002. – 336 с.

⁶ Почепцов Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. – К., 1999. – 349 с.

⁷ Різун В. Природа і структура комунікативного процесу. – К., 2000. – 176 с.; Аспекти теорії тексту. – К., 1998; Загальна характеристика масово-інформаційної діяльності. – К., 2000. – 141 с.

⁸ Феллер М. Текст і зображення як модель комунікативного світу. – К., 1998. – 123 с.

⁹ Черняков Б. Зображальна журналістика в друкованих засобах масової інформації: Ілюстрована періодика від виникнення до середини ХХ століття. – К., 1998. – 115 с.

Однак поза увагою лінгвістів залишаються українські періодичні видання США і Канади в сучасних оцінках стану фразеологічного багатства мови преси, тенденціях його розвитку як одного із основних мовотворчих засобів, способів впливу на читача, збереження його

етнокоду. Фразеологізми, позбавлені образних відтінків у значенні, вирізняються у газетному та публіцистичному текстах еміграційної преси не лише частотністю використання, але й значною смисловою навантаженістю, багатством семантичних відтінків, функціональною розмаїтістю. Поєднання семантичного підходу та комунікативного опису дало підстави для об'єктивізації мовних процесів діаспорної преси США і Канади за останнє десятиліття. З допомогою дескриптивного методу схарактеризовані ССФХ у мові вказаних видань. Функціональний аналіз сприяв з'ясуванню наявності номінативно-тематичних груп ССФХ. На основі структурного аналізу вдалося встановити компонентний склад та способи творення словосполук на базі однієї опорної лексеми, визначити їхні дистрибутивні поля, а також способи організації різних за морфологічним складом новотворень ССФХ. Аналіз фразеологічних довідкових джерел та лексикографічних видань як української, так і англійської мов дав змогу провести порівняльний аналіз сталих словосполук двох мов, виявити їх спільний фонд.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше проводиться цілісний концептуальний аналіз функціонування фразеологізмів у мові преси української діаспори США і Канади сучасного періоду та її найбільш поширеного багатства – ССФХ. Здійснена у дослідженні класифікація ССФХ та вербалізованих ними найменувань подій і явищ життя діаспори й України дозволила відтворити мовну картину етнокультурного розвитку носіїв української мови в іноетнічному просторі кінця ХХ століття, виокремити ті групи ССФХ, що творять синонімічне та антонімічне багатство української мови. Виконаний аналіз уперше акцентує увагу на фразеологічному складі мови преси в чужомовному середовищі. У науковий обіг залучено важливий матеріал, що сприяє формуванню етносвідомості українського населення поза межами своєї держави, збереження її звичаїв, традицій, рідної мови і культури.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що у відтвореній засобами періодики діаспори мовній картині світу проаналізовані сучасні процеси розвитку мови періодичної преси США і Канади на фразеологічному рівні. Підтверджений і науково доведений зв'язок мови преси з етносвідомістю українського населення. Здійснена класифікація ССФХ та описаний номінативно-семантичний характер змін у мові преси на функціонально-фразеологічному рівні, пов'язаний зі змінами суспільно-

---

¹⁰ Шкляр В. Українська журналістська майстерність: поетика журналістського твору: Конспект лекцій. – К., 1995.

політичного характеру в Україні та поза її межами, відтворений системний характер змін мови діаспори.

Практичне значення дисертації полягає в тому, що викладені в ній результати дослідження можуть бути використані у фундаментальних теоретичних дисциплінах: теорії і практиці журналістики, історії розвитку еміграційної преси США і Канади, сучасній українській літературній мові, лінгвокраїнознавстві, у лексикології і фразеології – української та англійської мов. Окремі висновки та положення дисертації можуть знайти застосування у читанні лекційних курсів із мови ЗМІ, практичної стилістики, літературного редагування, контрастивної лінгвістики, а також можуть стати придатними для створення фразеологічних словників, довідкових видань, навчальних посібників і підручників, методичних розробок для студентів, які вивчають українську мову, українську періодику діаспори, а також взаємозв'язки двох мов діаспори – англійської та української і їх вплив на сучасний стан української мови як державної, на вироблення її правописних норм.

Досвід української еміграційної преси США і Канади збагатить теорію і практику української журналістики, дасть можливість творчо викорис-товувати кращі традиції цієї періодики в національній журналістиці з метою удосконалення форм і методів формування етносвідомості українського народу.

Апробація результатів дисертації. **Рукопис дисертації, основні положення й результати дослідження обговорено на розширеному засіданні кафедри української мови, юридичного документоведення і риторики Львівського інституту внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України з участю науковців факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. Матеріали дослідження доповідалися на 2-ій міжнародній конференції “Лексико-графічні та методичні концепції викладання чужоземних мов у вищому навчальному закладі” (Львів, 1996); на Всеукраїнській науково-практичній конференції “Національна журналістика і європейський вибір України” (Львів, 2000); на міжнародній конференції “Мова і культура нації” (Львів, 2001); на науково-практичній конференції “Актуальні проблеми профі-лактики злочинності та правопорушень серед неповнолітніх” (Львів, 2002); на науково-практичній конференції “Проблеми становлення духовності і моралі молоді людини в сучасних умовах” (Львів, 2003).**

Публікації. **Теоретичні основи та результати дисертаційної роботи були висвітлені у чотирьох публікаціях, вміщених у фахових наукових виданнях та трьох наукових збірниках.**

Структура дисертації. Дисертацією є рукопис, обсягом 202 сторінки, що складається зі вступу, чотирьох розділів, які поділені на вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і літератури, довідкової літератури (371 позиція).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовано актуальність теми, її хронологічні межі, визначено мету й основні завдання, об'єкт, предмет, наукові принципи і методи дослідження, аргументовано наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації.

У першому розділі - “Українська еміграційна преса США і Канади як предмет журналістикознавчого дослідження” розкрито джерельну базу, проаналізовано літературу, що стосується проблеми дисертаційної роботи. Зокрема, усі джерела з цієї тематики можна поділити на дві великі групи. До першої з них належать праці українських дослідників, які побачили світ в Україні до більшовицького перевороту 1917 року та за межами України, до другої – дослідження вітчизняних науковців, видані впродовж остатніх років, коли Україна стала незалежною державою і з'явилася можливість об'єктивно, неупереджено проаналізувати історію виникнення та розвитку української еміграційної преси у США та Канаді, з'ясувати її роль в житті української нації. До окремої групи досліджень варто зарахувати праці, автори яких, що перебували під тиском ідеологічної радянської системи, усе ж намагалися більш-менш об'єктивно висвітлити життя української еміграції у США та Канаді, ввести до наукового обігу документальний матеріал, що не виходив за рамки відповідних обмежень.

Одним з перших видань, присвячених українській діаспорі, є книга Ю. Бачинського “Українська імміграція у З'єдинених Державах Америки”, що вперше побачила світ у Львові 1914 р., а нещодавно була перевидана у США. І хоча преса у ній не є головним об'єктом дослідження, проте Ю. Бачинський усе ж, хоча й побіжно, розглядає її у культурологічному контексті. Натомість А. Животко у своїх працях “Нарис історії української преси” (Подебради, 1937), “Історія української преси” (Мюнхен, 1989-1990) акцентував увагу лише на історії преси, однак оскільки в цих порівняно невеликих за обсягом книгах він розглядає і пресу, що функціонувала як на теренах України, так і поза її межами, то, зрозуміло, що історія української еміграційної преси в США і Канаді знайшла в працях А. Животка лише побіжну і поверхову характеристику. Здебільшого названо лише найбільш популярні часописи і в короткому нарисовому плані подано їх історію. Вагомим дослідженням, присвяченим українській еміграційній пресі США та Канади, є праці М. Марунчака “Історія преси, літератури, друку піонерської доби” та двотомник “Історія українців Канади”. У першій з них М. Марунчак аналізує періодику до 20-х років ХХ ст., з'ясовує причини та умови появи видань, окреслює тематичну проблематику публікацій. У двотомній праці вчений розкриває суспільно-політичні умови виникнення діаспорної преси у США і Канаді, визначає

історичні рамки трьох періодів еміграційних хвиль, вказує на роль і значення преси як важливого чинника у становленні української громади в Канаді.

Історичні передумови виникнення української преси в діаспорі Канади скрупульозно описав М. Боровик. Дослідження цієї проблеми викладені у його наукових працях “Початок української преси в Канаді”, “Українсько-канадська преса та її значення для українських меншин в Канаді”.

На окремих фактах використання діаспорою ролі преси як об’єднувального чинника нації, наскільки дозволяли рамки офіційної радянської ідеології, наголошував А. Шлепаков у своїй праці “Українська трудова еміграція у США і Канаді (кінець XIX – початок XX століття)”. Водночас він з’ясовував і передумови, що сприяли еміграції українців до США і Канади.

Опрацьований фактичний та довідковий матеріал свідчить про те, що першим двомовним виданням в еміграції був часопис “*Аляска Геральд*” (1868 р., США); першим українсько-англійським примірником став його додаток “*Свобода*” (серпень 1868 р.); першою українською газетою у США, надрукованою кирилицею, була газета “*Америка*” (1886 р.); перший двомовний українсько-англійський часопис Канади – “*Сифтонські новини*” (1901 р.) першим офіційно зареєстрованим українсько-канадським часописом – “*Канадійський Фармер*” (1903 р.). Майже всі дослідники еміграційної преси цього періоду сходяться на думці, що саме “*Канадійський Фармер*” був першою україномовною газетою на американському континенті.

Початок 90-х рр. XX сторіччя позначений зародженням нового етапу у розвитку історіографії української журналістики. Найважливіші завдання української преси, стратегія і тактика журналістської творчості, система національної преси, результативність журналістської діяльності, її сучасний стан, перспективи розвитку стали предметом дослідження провідних науковців України – В. Лизанчука¹¹, О. Пономарева¹²,

О. Сербенської¹³, Н. Сидоренко¹⁴ та ін. Еміграція та еміграційна преса ґрунтовно опрацьована в дослідженнях О. Гриценко¹⁵, Ф. Заставного¹⁶, М. Присяжного¹⁷, М. Романюка¹⁸, Ю.

Тернопільського¹⁹, М. Тимошика²⁰ та ін.

У другому розділі – “**Культурно-історичне тло та мовні особливості преси української діаспори у США і Канаді**” встановлено, що наприкінці XIX – на початку XX ст. через ряд суспільно-

¹¹ Лизанчук В. Не лукавити словом. – Львів, 2003. – 560 с.

¹² Пономарів О. Стилїстика сучасної української мови. – К., 1992. – 248 с.

¹³ Сербенська О. Мова газети і мовотворчість журналіста в аспекті соціально-культурного розвитку суспільства. – Автореф. дис ... доктора філол. наук. – К., 1992. – 38 с.; Актуальне інтерв’ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей. – К., 2001. – 204 с.

¹⁴ Сидоренко Н. Національно-духовне самоствердження: Преса інтернованих українців та цивільної еміграції (Чехія, Польща, Румунія, Єгипет). – К., 2000. – 262 с.; “Задряпане життя” українських часописів на чужині (1919-1924). – К., 2000. – 88 с.

¹⁵ Гриценко О. Українська преса США і Канади (1991-1995 рр.). – К., 1995. – 102 с.

¹⁶ Заставний Ф. Українська діаспора. – Львів, 1991. – 120 с.

¹⁷ Присяжний М. Преса української еміграції в Німеччині: становлення, розвиток, тематична політика (1945-1953). – Львів, 2000. – 220 с.

¹⁸ Романюк М. Українське пресознавство на порозі XX століття. – Львів, 2000. – 110 с.

¹⁹ Тернопільський Ю. Українська преса з перспективи 150-ліття. – Джерзі Сіті, 1974. – 176 с.

політичних, історичних причин сотні тисяч українців змушені були залишити етнічні території. Відчуття інформаційного голоду спонукало інтелігенцію української еміграції зробити все для того, щоб з'явилася періодична преса. Започаткування українською діаспорою у США і Канаді своїх видань зумовлене: 1) потребою інформувати українське та англomовне населення США й Канади про події та проблеми в житті української діаспори і в Україні; 2) потребою створити інформаційний зв'язок між Україною й етнічними українцями діаспори, які не володіють українською мовою. Українці у США і Канаді впродовж років існування СРСР не мали змоги підтримувати тісний контакт з етнічною батьківщиною. Проголошення державної незалежності України позитивно вплинуло на консолідацію українців як ближнього, так і далекого зарубіжжя. За період з 1991 до 2001 року в діаспорі США та Канади активно продовжили свою видавничу діяльність редакції газет “Свобода”, “Гомін України”, “Українські вісті”, “Америка”, “Український голос”, “Сівач”,

журнал “Наше життя” та ін. Особливістю цих періодичних видань є те, що вони служать джерелом інформації про перебіг подій як в діаспорі, так і в Україні, своєрідним посібником з вивчення рідної мови у чужорідному суспільстві. Побудова та спосіб відображення оперативної масової інформації у цих виданнях сприяє аналізу основних тенденцій розвитку української мови в діаспорі.

Українська мова у США і Канаді виконує такі основні функції: а) є основною ознакою вираження українцями в США та Канаді своєї етнічної приналежності; б) є важливим засобом комунікації між українцями США, Канади, України; в) істотно доповнює номінативний склад англійської мови у її американсько-канадському варіанті власне українськими реаліями з їх етнокультурними особливостями.

До проблеми функціонування української періодичної преси поза межами України, а саме у діаспорі США і Канади, зверталось чимало науковців. Проте еміграційна преса США і Канади з огляду на її лексичний і фразеологічний склад досі не була темою окремого дослідження та ґрунтового аналізу, хоча наукові розвідки на основі літературних творів суттєво вплинули на активізацію аналогічних наукових досліджень фразеології періодичної преси.

Для наукового аналізу фразеологічних одиниць та сталих словосполук фразеологічного характеру у мові періодичних видань діаспори США і Канади ґрунтовно опрацьовано науково-теоретичні засади фразеології, зокрема наукова спадщина Л. Булаховського, І. Білодіда, В. Виноградова, М. Жовтобрюха, М. Шанського; праці дослідників фразеології української мови: Л. Авксентьєва, А. Алефіренка, В. Білоноженка, М. Демського, Р. Зорівчак, А. Івченка, М. Пазяка, Н. Ляшенка, В. Русанівського, Л. Скрипник, С. Телії, В. Ужченка; вивченню газетно-публіцистичного стилю сприяли праці О. Жлуктенка, М. Жовтобрюха, А. Капелюшного, Ю. Шевельова, М. Яцимірської та ін.

---

²⁰ Тимошик М. Історія української журналістики і видавничої справи в Канаді // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та

У дисертації доведено, що метою української преси у США і Канаді є збереження основних етнічних мовних ознак, оскільки лише мова об'єднує представників однієї національності у свідому етнічну спільноту. Двомовна українсько-англійська періодика, як складова преси української діаспори на північноамериканському континенті, покликана підвищувати інтерес своїх співгромадян, які володіють слабо або не зовсім володіють українською мовою, до суспільних, культурних проблем на території етнічно батьківщини. Спосіб відображення цієї інформації сприяє аналізу основних тенденцій стану та розвитку української мови в діаспорі, адже сучасна українська періодика у США і Канаді є складовою загальної системи

національної української мови. На чужоземних територіях вона репрезентує культурно-історичні надбання української нації.

У третьому розділі - **“Функціонально-семантичні особливості сталих словосполук фразеологічного характеру (ССФХ) на сторінках діаспорної преси північноамериканського континенту”** проаналізовано. З огляду на те, що *“функція – 1. Явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення, і змінюється відповідно до його змін. 2. Робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось...”*²¹, а *“семантика – 1. Значення мовних одиниць – окремих слів, фразеологізмів, складових частин слова тощо”*²² – функціонально-семантичні особливості ССФХ є формою виявлення значення конкретної сталої сполуки, яка є аналізованою і знаходить своє застосування у газетно-публіцистичному тексті.

У різних національних культурах процес розуміння відбувається по-різному. Це залежить від етнонаціональних особливостей людини, що сприймає мовлення. Неспівпадіння мовних картин світу обумовлюється факторами хронологічними, світоглядними, історичними. Читаючи газетно-публіцистичний текст нерідною мовою, реципієнт мимохіть порівнює дві лінгвокультурні спільноти – свою і чужу. Розбіжності створюють для нього складність розуміння. У більшості випадків – це стійкі словосполучення з національним забарвленням. Тому журналіст повинен запропонувати відтворений фразеологізм, який існує у мові реципієнта і має таке ж або подібне змістове навантаження.

Ряд фразеологізмів газетного тексту з виразним “етнокодом” свідчить про відомі, пізнані з дитинства речі, про реакції на них. Лексеми *граблі, поріг, сполох*, які віддавна існують в українській мові, лягли в основу таких фразеологічних одиниць: *наступати на граблі, оббивати пороги, показати на поріг, на дальнім порозі, бити на сполох*. Їх суть зрозуміла лише

повід. VII Всеукр. наук. – теорет. конференції. – Львів. – С. 87-100.

²¹ Новий тлумачний словник української мови.- Цит. праця. – Т.4. – С. 707.

²² Там само. – Т.4. – С. 175.

потенційним носіям української мови, які володіють нею як рідною. Ці фразео-логізми активно функціонують у мові діаспорних періодичних видань.

В умовах англомовного середовища українська ментальність має свій позитивний внесок. Адже нею – етнокультурою народу – збагачується світова культура, зокрема культура США та Канади.

Лексеми *кутя*, *дідух*, *вертеп*, *Багата кутя*, *коливо* в англомовних текстах українських діаспорних періодичних видань відтворюються за допомогою англійського алфавіту таким чином: *didukh (forefather)*, *kutya*, *vertep*, *Bahata kutya*, *kolyvo*. Ці поняття на означення традиційних

релігійних вірувань та обрядів українців увійшли до складу фразеологічних одиниць: *передати куті меду, ні мед ні кутя*.

Україномовне стійке словосполучення *липнуть до нього, як мухи* було відтворене в англомовному тексті як *they treat him like a leader and obey his orders*, що у дослівному перекладі означає: *вони поводитися з ним, як з вожаком (лідером), і корилися його наказам*. Для того, щоб англомовний читач зрозумів, про що йдеться, національно забарвлений фразеологізм, який існує лише в українській мові, був відтворений описовим способом, що допомогло розкрити його зміст і суть. На означення поняття *щасливий* в українській мові використовується фразеологізм *народжений у сорочці*, у англійців це *to be born with silver spoon in one's mouth* (*бути народженим з срібною ложкою у роті*). У одній з діаспорних газет він уведений у текст таким чином: *American saying is more attributable to him, "born with a silver spoon in his mouth", or, as Ukrainians, say "born with a shirt on"*. Яскраво конотований англійський фразеологізм використаний паралельно з питомо українським. Проте це поодинокий приклад відтворення фразеологічних одиниць у газетно-публіцистичному тексті.

Преса є найточнішим відображенням історичних та суспільних процесів, а тому саме через пресу у мову надходять і закріплюються у ній нові поняття. Частота використання у періодиці діаспори цих сталих словосполук фразеологічного характеру веде до їх фразеологізації. Наприклад: *холодна війна*, *духовний Чорнобиль*, *зірка-полін*, *чума ХХ сторіччя*, *дзвони Чорнобиля*, *чорний біль*. У англійській мові: *white-collar crime*, *blue-collar workers*.

Часте і довготривале функціонування фразеологічних одиниць у мові призводить до значної втрати їх емоційно-експресивних властивостей. Слабка стилістична маркованість і високий рівень семантичної абстракції не дозволяють співвідносити такі словосполуки з якоюсь певною і конкретною сферою мовної діяльності. Мова періодичних видань США і Канади багата на такі конструкції, як: *без міри*, *без ліку*, *ближче до діла*, *приймати постанову*, *брати приклад*, *брати*

верх, братися за справу, впадати у вічі, мати на увазі, звертати (привертати) увагу, брати участь, викликати інтерес, давати оцінку, бути визначальним, ставити на меті та ін.

У текстах періодичної преси діаспори США і Канади відповідно до комунікативного наміру автора використовуються ті ССФХ, що адекватно відтворюють події і факти суспільного життя.

Відбувається певна “прив’язаність” ССФХ до ситуації спілкування, що передбачає поділ цих сталих словосполук за тематичними групами. Кожна група стосується

однієї з ланок суспільного життя. Умовно виділяємо п’ять основних груп з яскраво вираженими номінативно-функціональними особливостями:

1) ССФХ, пов’язані з діяльністю парламенту та уряду (*народний обранець, голосувати законопроект, політичний клімат, гілки влади, законодавчий фундамент, владні структури, парламентські вакації, президентські вибори, парламентська казна, підбивати підсумки, виборча кампанія, законодавча влада, офіційний заклик; в англійській мові: political doctrine, political elite, presidential elections, state language, right of negative vote*); **2) ССФХ на позначення подій і фактів міжнародного життя** (державний візит, діалог на найвищому рівні, стратегічне партнерство, офіційний візит, стіл переговорів, міжнародна арена, високий гість, зона миру, дипломатичний імунітет, міжнародний клімат; у англійській мові: *partnership for peace, bilateral agreement, peacekeeping forces, political interference, official visit, foreign policy, kid glove affair, political relations*); **3) ССФХ державницької та суспільно-політичної спрямованості** (злочини проти людства, знак протесту, етнічна війна, економічна (політична) експансія, білі плями історії, державницька позиція, державний гімн, світова війна, громадська спроможність, демократичні сили держави, уряд народної довіри, національні суверенітети, виборці України; в англійській мові: *state secret, places of military glory, public opinion, social and demographic indicators*); **4) ССФХ економічної сфери** (боргова яма, вільна економічна зона, банківська система, тіньова економіка, погашення заборгованості, державна скарбниця, штрафна санкція, добродійний фонд, зовнішній борг, торгова війна, фінансовий рейтинг, економічна співпраця, фінансова неспроможність, цінні папери, вітчизняний виробник, валютний фонд, пакет акцій; в англійській мові: *budgetary funds, shadow capital, shadow economy, shadow sector*); **5) ССФХ на позначення понять і явищ, пов’язаних з юриспруденцією** (правова основа, притягати до суду, кримінальна відповідальність, кримінальна справа, кримінальне переслідування, провокаційні дії, організована злочинність, правоохоронні органи, рішення суду, смертна кара, оскаржувати результат у суді, брати під варту, відбувати покарання, криміногенна ситуація, судовий позов, службове розстеження; у англійській мові: *bring to account, bring to justice, criminal situation, violate the law, the arm of the law, judicial process, shadow sector*).

Цілком протилежним явищем у експресивному плані є використання у мові газет і журналів кліше, штампів і сталих словосполук, позбавлених експресивно-емоційного навантаження. Кліше:

документ посвідчує, розв’язувати головну проблему сьогодення, залишатися у пам’яті людей, з

метою поліпшення стосунків, виконати роботу, посідати чільне місце; в англійській мові: *yours faithfully, yours truly*. Штампи: *питання надання допомоги, школа життя, виконання завдання, вживати заходів, набувати широкого резонансу, висока оцінка, гідна відсіч, тісна співпраця, гіркий приклад, нова ера*; в англійській мові: *highest tribune, actual changes*. Нейтральні звороти у мові газет та журналів діаспори мають номінативний характер і є позбавленими емоційно-експресивного навантаження, але на-віть у цьому випадку вони оживляють текст: *мати намір, за спільною згодою, виконувати обов'язки, містити в собі, приходити до висновку, бу-ти присутнім*; В англійській мові: *offend against the rule, line up behind somebody, lose out, in no way, according to the latest account, to be on someone's blacklist, to be at someone's command, to have occasion to do something*.

У четвертому розділі “Фразеологічні домінанти у пресі діаспори” розглянуто, до якої міри лексичні явища – синонімія, антонімія, омонімія властиві фразеологічній системі періодики української діаспори США і Канади. Намагання журналістів послуговуватися фразеологічним багатством української мови у пресі діаспори можна проілюструвати на прикладі заміни загальноживаних лексем, які є домінуючими (“домінанта – основна, панівна ідея, головний панівний принцип”²³), сталими фразеологічними одиницями у газетно-публіцистичному тексті.

Явище багатозначності тісно пов'язане з явищем фразеологічної синонімії. У газетно-публіцистичному плані, як і в інших дискурсах, потенціал фразеологічних синонімів найкраще виявляється при зіставленні контекстів, у які вони входять.

Синонімічними на означення поняття *говорити* є: *виступати з доповіддю (З доповіддю про соціально-політичну ситуацію в Україні виступив ... Ігор Меркулов) – звертатися зі словом (Зі словом до присутніх звернувся Владика Мирослав Іван Любачівський)*.

Лексема із семантикою *байдуже* відтворена фразеологізмом *ні холодно ні гаряче* у реченні: На таку “дрібницю” мешканець української столиці, очевидно, й не зважає, оскільки йому від того *ні холодно ні гаряче*. У фразеологічному словнику української мови знаходимо суміжні поняття: *хоч трава не росте, море по коліна (по коліно); як з гуски вода; ні знобить ні гріє; хоч вовк траву їж*.

Зазвичай, фразеологізми вступають у синонімічні зв'язки з лексемами: *бути у пригоді – домагати; перешкоджати; записати в історію золотими буквами – увічнювати; оббивати пороги – просити; покласти основу – створити; підняти руку – побити; обливатися слізьми – плакати; спинатися на ноги – підростати; гнути коліна – підлезуватися*. Явищем фразеологічної синонімії охоплена значна частина фразеологізмів, які творять синонімічні ряди: *доливати оливи – підливати масла у вогонь; стати на ноги – зводити (встати, піднятися, стинатися) на ноги; скидатися на дурницю*

²³ Новий тлумачний словник української мови. – Цит. праця. – Т.1. – С. 809.

– відгонити абсурдом (доходити до абсурду); бути на заваді – стати (кілком в горлі, на дорозі, на перешкоді); стати на шлях - вступити на дорогу.

Дуже часто лексичний склад фразеологічних одиниць піддається у публіцистичному тексті різноманітним авторським змінам. Ці зміни фіксуються словниками і вважаються нормативними. Їх називають варіантами: надання чинності (сили) законопроекту; бути під віданням (під урядом) чийм; давати в позику (в позичку); перебороти перепони (ворогів, труднощі); подавати голос за (на) кого; зламати (порушувати) договір .

В англійському газетному тексті: *with one accord (concent)* - одночасно; *take into account (consideration)* - брати до уваги, враховувати; *key-note address (speech)* - виступ, який задає тон зборам; *change (swap) - horses while crossing a stream* – здійснювати великі зміни у невідповідний або небезпечний момент; *by (according to) all accounts* - на спільну думку, за спільними висловками; *pride goes before a fall (pride will have a fall)* - гордість до добра не доводить.

У фразеології української преси США і Канади спостерігаються функціонування одноструктурних і різноструктурних антонімічних пар: а) різноструктурні: звільнитися з пут (Україна звільнилася з пут неволі, закріплює свою державну незалежність, щоб збудувати світле майбутнє для своїх дітей) – заманювати в ярмо (Вона заманює їх в нове, тим разом “солодше” ярмо); закабалити в неволю (Краще б тому, хто підніме перо до підпису в імені України, скочити у кип’яток, ніж закабалити наш народ у нову неволю); покласти зброю (Для нього усі ті, хто поклав зброю перед німецькими вояками, були зрадниками...) – ставати в оборону (Вони не стали в оборону невинного українця); б) одноструктурні: брати до уваги (У випадку, коли ситуація нагальна, береться до уваги те, що потребує наших заходів) – (не) брати до уваги; дивитися на світ своїми очима (Вони якимись своїми очима дивляться на світ, краще розуміються на всіх цінностях разом узятих) – дивитися на світ чужими очима.

Наявність антонімів у системі фразеології сприяє розвитку проти-лежного лексичного значення, що є важливим зі стилістичного погляду.

Властивим для періодики США і Канади (української і українсько-англійської) є явище творення фразеологічних омонімів: *через край – через край (понад міру, дуже сильно)*; *вибити з сідла – вибити з сідла (позбавити кого-небудь певного становища, впевненості в собі)*; *обламати боки – обламати боки (побити, принизити кого-небудь)*; *проти течії – проти течії (діяти самостійно, всупереч ustalеним поглядам)* та ін. В англійському тексті: *to chop and change - to chop and change (проводити товарообмін, купувати і продавати – часто змінювати)*; *the cat is out of the bag - the cat is out of the bag (кота витягли з сумки (мішка) – секрет став відомим)*; *take the chair - take the chair (взяти крісло – зайняти місце голови – відкрити збори).*

Фразеологічні омоніми, утворені шляхом запозичення із професійної термінології суттєво впливають на процес поширення соціальної інформації: *тримати руку на живчику* (мед.) – *тримати руку на живчику* (не відставати від нових вимог життя); *доливати оливи* (госп.) – *доливати оливи* (підсилювати, розпалювати, збуджувати чимось певне почуття, переживання, суперечку і т.ін.); *підвищувати голос* (муз.) – *підвищувати голос* (говорити голосніше, підвищувати тон, сердячись); *моя хата скраю* (побут.) – *моя хата скраю* (кого-небудь щось не стосується, не його справа, хтось не повинен це робити, здійснювати і т.ін.); *затуляти рота* (побут.) – *затуляти рота* (замовкати).

Одне і те ж слово вступає у зв'язки з іншими, творячи нові вільні та сталі словосполучки, розширюючи тим самим багатий образний і суто номінативний фонд української та англійської мов: **Мати:** ... *підстави*; *на совісті*; ...*намір*; ...*право голосу*; ...*шанс*; ...*дозвіл*; ...*нагоду*; ...*наслідки*; ...*на увазі*; ...*сумнів*; ...*успіх*; ...*перевагу*. **Ухвалювати:** ...*рішення*; ...*пос-танову*; ...*питання*. **Бути:** ...*присутнім*; ...*зацікавленим*; ...*байдужим*; ...*безвідповідальним*. **Кримінальна (-e):** ...*справа*; ...*ситуація*; ...*практика*; ...*відповідальність*; ...*переслідування*; ...*постанова*; ...*звинувачення*. **Пар-ламентська (-і):** ...*криза*; ...*вакації*; ...*рішення*; ...*питання*; ...*звинувачення*. **Умови:** *створювати*...; *диктувати*. Класифікація за опорним словом в англійському публіцистичному тексті: **Force(s):** *air*... (повітряні сили); *peacekeeping*... (миротворчі сили); *the balance of*... (рівновага сил); *labour*... (трудові сили); *to put in*... (впроваджувати в дію). **Political:** ...*relations* (політичні зв'язки); ...*interference* (політичне втручання). **Criminal:** ...*prosecution* (кримінальний захист); ...*situation* (кримінальна ситуація); ...*charge* (кримінальне обвинувачення). **Law:** *civil*... (цивільне

право); *commercial*... (комерційне право); *municipal*... (муніципальне право); *business*... (торгівельне право); *to answer before the*... (відповісти перед законом). Вказані вище дистрибутивні поля не є змінними і необмеженими, оскільки у ролі опорної у них не може бути будь-яка лексема.

Аналіз зафіксованих ССФХ та ФО свідчить, по-перше, про використання на сторінках періодичних фразеологізмів, які є найбільш уживаними і широковідомими у розмовному (побутовому) мовленні; по-друге, незважаючи на мовну вправність професійні журналісти і дописувачі не використовують увесь спектр мовного багатства, зокрема фразеологічного, що свідчить про звуження сфери вжитку сталих та стійких одиниць мови.

У **висновках** узагальнено результати проведеного дослідження і викладено основні положення дисертації.

Період 1991-2001 років став етапом відкриття нових перспектив перед світовою громадськістю щодо вивчення української діаспори. Преса як джерело масової комунікації почала відігравати вагомий роль у налагодженні нових зв'язків між Україною й етнічними українцями у США і Канаді.

Особливо виразними на тлі інших видань виявилися газети “Америка”, “Українські вісті”, “Український голос”, “Свобода”, “Сівач”, “Народна воля”, журнал “Наше життя”.

Взаємозв’язок не лише на політичному, міжнародному, економічному, але й на мовному рівнях між українцями у США і Канаді з Україною простежується і підтверджується значним відсотком використання ССФХ у газетно-публіцистичних текстах, що свідчить про рівень володіння українською мовою емігрантами з України різних поколінь. Детальний аналіз кількісного наповнення тематичних груп у відсотковому відношенні вказує на особливо високу зацікавленість громадськості української діаспори проблемами діяльності українського парламенту й уряду (30%), економічними проблемами (20%) і міжнародними відносинами (28%). У англomовних текстах преси української діаспори це становить відповідно 35%, 25%, 23,8%.

Комбінаторні властивості сполучуваності ССФХ у газетному мовленні США і Канади передбачають окреслення дистрибутивних полів найуживаніших лексем. Аналіз цих лексем і згрупування їх за частинами мови дозволяє зробити висновок про те, що найпоширенішими є дистрибутивні властивості в іменників, дієслів і прикметників. У відсотковому відношенні це становить відповідно у межах 52%, 37%, 11%.

Функціонування ФО і ССФХ засвідчує наявність синонімічних, омонімічних та антонімічних відношень у мові преси діаспори, її багатство і національний колорит.

Публікації перших років після становлення України як суверенної держави виявляють значне насичення мови заштапованими висловами, які були породжені українською пресою СРСР. Проте вже в середині 90-х років характер мовних засобів, у тому числі і склад ССФХ, почав виявляти чіткі тенденції до оновлення і пошуку досконаліших способів подання журналістського матеріалу, що знову ж таки позначилося на якісному образному складі мови у плані творення нових ССФХ. Поряд з експресивно забарвленими ССФХ у публіцистичному мовленні діаспори спостерігається використання штампів і кліше, що значно збіднює виражальні властивості дискурсу, а також нівелює особистість автора.

Якісний аналіз ССФХ у відсотковому та кількісному співвідношенні дозволяє зробити висновок про енергетичний позитив ССФХ в українській мові загалом і у мові діаспорної преси як її складової частини, що свідчить про загальний сприятливий генокод нації. На фразеологічному рівні виявлені провідні тенденції в узусі, які є характерними для мови діаспорної преси і знаходять своє відображення у відповідних формах та комбінаціях. Загальний менталітет нації чинить свій позитивний, у глобальному масштабі, вплив на усіх представників української спільноти, що відображається на вербальному рівні.

Тематика журналістських публікацій у досліджуваних виданнях засвідчує актуалізацію й інтерес діаспори насамперед до історичних, культурних, освітянських подій, що передбачає уживання ССФХ, етнолінгвістичний відтінок яких є більш насиченим у порівнянні з міжстильовими ССФХ чи тими, які якнайкраще вписуються в контекст подій політичних. З іншого боку, у повідомленнях на суспільно-політичні теми виявлені ті ССФХ, які однаково активно функціонують як у англійськомовних, так і в українськомовних публіцистичних текстах, і становлять спільні фразеологічні фонди обох мов. Демографічна ситуація країн далекого і близького зарубіжжя у зв'язку зі складністю, економічною нестабільністю в Україні постійно змінюється. Зміни в житті українців далекого зарубіжжя неодмінно позначаються і динамікою у мовній системі українського суспільства:

комунікативні особливості американсько-канадського-українського суспільства позначаються не лише на реаліях життя, але й на іншомовних впливах на українську мову, що функціонує у засобах масової інформації;

значний інтерес до української етнокультурної спадщини накладає відбиток на американську і канадську культуру, що простежується насамперед у мові. Якщо лексичний рівень мовлення представників української діаспори США і Канади та відповідно їх періодичних видань позначений відносно виразним узусом полонізмів, германізмів, англійськості, то фразеологічний склад української мови в еміграції виявився доволі стійким і найменш видозміненим з огляду на іншомовні впливи, що становить особливий інтерес з позиції культури газетного мовлення; постійні і тривалі контакти носіїв української мови в останні роки накладають відбиток на мовлення представників, відповідно і мову періодичної преси, в результаті чого спостерігається її “осучаснення” на лексико-фразеологічному рівні;

джерелом виражальних засобів мовлення в українській періодичній пресі США і Канади є літературні норми на лексичному і фразеологічному рівнях української мови в Україні. Це виразно помітно на прикладі аналізованих еміграційних періодичних видань;

діалектні особливості фразеологічних засобів мовлення у періодичній пресі

північноамериканського континенту поступово нівелюються, наближаючись до усталених норм сучасного літературного мовлення;

спільність ядра системи забезпечує порозуміння українців Канади, США, України. Завдяки цьому мова виявила дивовижну стійкість і здатність до самозбереження.

Отже, мова періодичної преси еміграції не може бути знівельована, відокремлена чи протиставлена мові етнічних земель. Це єдина система, єдиний неподільний організм, в якому важливо зберегти та збагатити норми загальнонародного мовлення, особливо на лексико-фразеологічному рівні.

Список опублікованих праць за темою дисертації

- Сковронська І. Іншомовна преса в Україні (1917-1998 рр.): бібліографічний аспект // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 1999. – Вип.6. – С.530-535;
- Сковронська І. Лексико-семантичний аналіз фразеологічних одиниць двомовних періодичних видань // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2001. – Вип.9. – С.312-318;
- Сковронська І. Фразеологічні одиниці та стійкі словосполучення як засіб декодування газетно-публіцистичного тексту (на матеріалах газет “Час-Time”, “Свобода - Svoboda”, “News from Ukraine – Українські вісті”) //
- Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2002. – Вип.10. – С.235-242;
- Сковронська І. Взаємовплив української та англійської мов на збагачення їх лексико-фразеологічних фондів (за матеріалами двомовної періодичної преси США і Канади) // Нова філологія. – Запоріжжя, 2003. – №2 ;
- Сковронська І. Особливості відтворення англійських термінів українською мовою // 2-га міжнародна конференція “Лексикографічні та методичні концепції викладання чужоземних мов у вищому навчальному закладі”. – Львів, 1996. – С. 121-122;
- Сковронська І. До проблеми дешифрування авторського тексту // Мова і культура нації. – Львів, 2001. – С. 62-64;
- Сковронська І. Нова культура на телеекранах та в житті підлітків // Актуальні проблеми профілактики злочинності та правопорушень серед неповнолітніх. – Львів, 2003;

АНОТАЦІЯ

Сковронська І.Ю. “Особливості функціонування сталих слово-сполук фразеологічного характеру у пресі діаспори США і Канади (1991-2001 рр.). – Рукопис.

Дисертація подана на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.08 – журналістика. – Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Київ, 2003.

У дисертації здійснене комплексне дослідження комунікативного потенціалу сталих словосполук фразеологічного характеру у пресі діаспори США і Канади визначеного періоду, узагальнений досвід вивчення фразеології, розглянуто виникнення української діаспорної преси США і Канади, проаналізовані передумови і загальні аспекти зародження та становлення еміграційних процесів, окреслені умови функціонування ССФХ у мові преси в іноетнічному середовищі. З'ясовані комбінаторні властивості найуживаніших лексем у складі сталих словосполук фразео-логічного характеру, проаналізовані їх синонімічні, антонімічні та омонімічні властивості, визначені

тематичні групи ССФХ у мові преси діаспори, висвітлена роль преси діаспори у збереженні етнонаціональних ознак та консолідації світової української спільноти.

Ключові слова: діаспорна преса, умови функціонування, семантико-номінативна характеристика, іноетнічне середовище, етнонаціональні ознаки.

АННОТАЦІЯ

Сковронская И.Ю. “Особенности функционирования стойких словосочетаний фразеологического характера в прессе диаспоры США и Канады (1991-2001 гг.). – Рукопись. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.08 – журналистика. – Институт журналистики Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. – Киев, 2003.

В диссертации уделено внимание комплексному исследованию коммуникативных функций стойких словосочетаний фразеологического характера в прессе диаспоры США и Канады обозначенного периода, обобщен опыт изучения фразеологии, рассмотрено происхождение украинской диаспорной прессы США и Канады, проанализированы предпосылки и общие аспекты происхождения и становления эмиграционных процессов с Украины, очерчены условия функционирования ССФХ в языке прессы в иноэтнической среде. Произведено изучение комбинаторных особенностей наиболее часто используемых лексем в составе стойких словосочетаний фразеологического характера, проанализированы их синонимические, антонимические и омонимические особенности, определены тематические группы ССФХ в языке прессы диаспоры, освещена роль прессы диаспоры в сохранении этнонациональных особенностей и консолидации мировой украинской общности.

Автор акцентирует на том, что необходимо создать целостную систему языковой картины периодической прессы диаспоры на фразеологическом уровне для определения путей и способов реконструирования фразеологизмов в сознании этнических украинцев вне территории Украины. Внимание ученых до сих пор было обращено на изучение образных единиц языка. Украинский язык богат прежде всего эмоционально-экспрессивными оттенками в значении фразеологизмов. За пределами внимания до сих пор оставались стойкие словосочетания фразеологического характера, лишённые четкой экспрессивности. Однако, в зависимости от контекста они исполняют роль активного текстообразующего фактора, дополнительного, а иногда – первичного средства в публицистическом и официально-деловом стилях. ССФХ сконденсировано отображают события, явления и факты, являясь (основным наряду с лексемами) строительным материалом текста, средством сохранения вербального менталитета нации.

Концептуальная основа газетно-публицистической речи в диаспоре США и Канады направленная на: 1) широкое и всестороннее информирование о событиях в странах и в мире; 2) формирование и сохранение этносознания

украинцев; 3) репрезентирование богатства, в том числе языкового, национальной культуры своего народа. Широкая пропаганда национальной культуры средствами прессы в иноэтнической среде есть бесценным журналистским опытом.

Письменная речь носителей украинского языка вне этнических территорий представленная в газетном контексте, есть интересной с научной точки зрения потому, что в ней сохранены литературные нормы речи периода дерусификации (известного в истории Украины как период украинизации).

Благодаря родному языку украинец, который разговаривает только на английском языке, в самосознании еще долго сохраняет собственную этничность, являясь носителем уникальной для всего мира национальной культуры. Эти определения "живут" благодаря мощному фактору популяризации этноса – его прессе.

Опыт украинской эмиграционной прессы США и Канады обогащает теорию и практику украинской журналистики.

Ключевые слова: диаспорная пресса, условия функционирования, семантико-номинативная характеристика, иноэтническая среда, этнонациональные особенности.

ANNOTATION

Skovronska I. Y. Communicative functions of stable word-combinations of phraseological character in the periodical press of Ukrainian diaspora in the USA and Canada (1991-2001). – Manuscript.

The thesis in manuscript form is presented for the candidate degree in Philology with Journalism as a major – 10.01.08. Defense of the dissertation will take place the Institute of Journalism Kyiv Taras Shevchenko National University. – Kyiv, 2003.

In the thesis the complex examination of the communicative potential of stable word-combinations of phraseological character is carried out in the USA and Canada diaspora press of the given period, the phraseology studies experience is generalized, the Ukrainian diasporal press appearance and development of immigrational processes in Ukraine are analyzed, the conditions of stable word-combinations of phraseological character functioning in the language of press in the foreign ethnical environment is underlined.

The studies of the most spread lexical units combinational peculiarities in the structure of stable expressions of phraseological character is carried out, their synonymical, antonymical and omonimical peculiarities are analysed, the topical groups of stable word-combinations of phraseological character in the diasporal press language is defined, the diasporal press role in the preservation of ethnonational peculiarities and consolidation of the world Ukrainian community is cleared up.

Key words: diaspora press, the functioning conditions; semantic nominative characterstic, foreign ethnical environment.